

Tema 15. Centre d'Iniciatives per a la Reinserció, el model FOI (formació, ocupació i inserció)

Esquema

Centre d'Iniciatives per a la Reinserció, el model FOI (formació, ocupació i inserció)

1. Definició
2. Missió
3. Funcions
4. Col·lectius
5. Estructura orgànica i òrgans de govern
6. Marc legal
  - 6.1. La Constitució Espanyola de 1978
  - 6.2. L'Estatut d'autonomia i la transferència de competències en matèria penitenciària
  - 6.3. Llei orgànica 1/1979, de 26 de setembre, general penitenciària
  - 6.4. El naixement del CIRE: Llei 5/1989, de 12 de maig
  - 6.5. Nova Llei CIRE: Llei 23/2009, de 23 de desembre
    - 6.5.1. Decret 210/2013, de 30 de juliol, d'aprovació dels Estatuts del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció
  - 6.6. Decret 329/2006, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya
  - 6.7. Relació laboral especial penitenciària
7. El model FOI (formació, ocupació, inserció)
  - 7.1. La formació
  - 7.2. L'ocupació
    - 7.2.1. Tallers productius
    - 7.2.2. Made in CIRE
    - 7.2.3. Tallers de serveis
      - 7.2.3.1. Alimentació
      - 7.2.3.2. Botiga
      - 7.2.3.3. Bugaderia
      - 7.2.3.4. Serveis auxiliars
    - 7.2.4. Serveis exteriors
  - 7.3. La inserció
8. El programa de tractament FOI
9. Debilitats i reptes

Centre d'Iniciatives per a la Reinserció, el model FOI (formació, ocupació i inserció)

1. Definició

El Centre d'Iniciatives per a la Reinserció (d'ara endavant, CIRE) és l'empresa pública, que té naturalesa d'entitat de dret públic amb personalitat jurídica pròpia, l'actuació de la qual s'ajusta al dret privat, excepte en els supòsits i les matèries expressament especificats a l'article 19 de la Llei 23/2009, de 23 de desembre, del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció. El CIRE s'adscriu al departament competent en matèria d'execució penal mitjançant el centre directiu que determini el corresponent

decret d'estructuració del departament. El seu objectiu fonamental és la reinserció sociolaboral de les persones privades de llibertat, per mitjà de la formació professional i el treball productiu.

El CIRE té la consideració de mitjà propi instrumental i servei tècnic de l'Administració de la Generalitat de Catalunya i dels ens locals de Catalunya. En conseqüència, resta obligat a executar, dins l'àmbit de les seves funcions, els encàrrecs que aquests li formulin.

2. Missió

La competència bàsica i essencial del CIRE és el FOI. Formar, ocupar i inserir són els tres principals eixos d'acció que mouen el CIRE a dissenyar itineraris formativolaborals encaminats a aconseguir la inserció de les persones sota mesura judicial.

3. Funcions

- Planificar, organitzar, gestionar i dirigir els programes de formació professional adreçats als interns dels centres penitenciaris i educatius. Dur a terme activitats formatives i educatives encaminades a preparar professionalment els interns per poder cobrir les demandes del mercat laboral. Fomentar l'aprenentatge de coneixements professionals.
- Planificar, organitzar, gestionar i dirigir el treball que duen a terme els interns, dins o fora dels establiments penitenciaris i educatius, en règim laboral penitenciari especial o altres fórmules d'acord amb la legislació vigent. Promoció de l'ocupació. Fomentar la consolidació d'hàbits laborals i millorar la qualitat i la productivitat dels llocs de treball per facilitar la inserció laboral. Impulsar la creació de llocs de treball adaptats a les necessitats dels interns que siguin adequats a la seva formació i educació.
- Planificar, organitzar, gestionar i dirigir els programes d'inserció sociolaboral adreçats a col·lectius sotmesos a mesures judicials. Promoure fórmules de col·laboració amb entitats, públiques o privades, que permetin d'assolir d'una manera progressiva i efectiva la inserció de les persones sotmeses a mesures penals. Dur a terme plans i projectes encaminats a incorporar els interns en el món laboral fora del centre penitenciari o educatiu, sempre que la seva situació penal els ho permeti, i dur-ne a terme el seguiment i el control corresponents. Col·laborar amb entitats, públiques o privades, que contribueixin a una inserció laboral efectiva. Facilitar assessorament jurídic als penats en matèria sociolaboral. Impulsar la realització d'estudis sobre la conjuntura laboral.
- Dur a terme activitats industrials, comercials o anàlogues i, en general, les operacions relacionades amb el treball penitenciari i les que li encarreguin els departaments de l'Administració de la Generalitat, els ens locals o els ens integrats en el sector públic.
- Executar obres de nou establiment, reformar, conservar o condicionar les dependències on es duen a terme les activitats, d'acord amb els criteris i dins dels límits fixats per la legislació vigent en matèria de règim jurídic de les entitats del sector públic de la Generalitat.
- Garantir les mesures de prevenció de riscos laborals en totes les activitats que es duen a terme.

- Vetllar perquè en el seu àmbit d'actuació es respectin els drets fonamentals de les persones sotmeses a mesures judicials.
- Promoure actuacions per assolir la igualtat d'oportunitats per a les dones, particularment per a les dones estrangeres, responnent a les necessitats reals detectades, amb l'objectiu de facilitar-ne el procés d'inserció sociolaboral i l'autonomia personal.
- Dur a terme les actuacions relacionades amb les funcions anteriors dirigides a potenciar-les i les que li siguin assignades.

4. *Col·lectius*

El CIRE s'adreça a adults (homes i dones) i joves sotmesos a mesures judicials ja siguin de centre penitenciari o educatiu. Generalment, són persones amb un grau de formació molt baix i escassa o nul·la experiència laboral, amb les consegüents deficiències quant a hàbits, entre d'altres qüestions.

5. *Estructura orgànica i òrgans de govern*

- Consell d'Administració: és l'òrgan de direcció superior i control del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció. Presidit pel conseller, com a vicepresident el titular de la unitat directiva competent en matèria de serveis penitenciaris, 8 vocals nomenats pel Govern (5 del departament competent en matèria d'execució penal i 3 d'altres relacionats amb l'objecte del CIRE), i dos vocals més, designats per les entitats associatives dels ens locals de Catalunya. El director del Centre d'Iniciatives i el secretari (nomenat pel Consell d'Administració d'entre el personal del CIRE) assisteixen amb veu i sense vot. També hi acudeixen representants d'organismes públics i privats, i altres experts que el Consell d'Administració del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció consideri oportú, en funció dels assumptes que calgui tractar, amb veu i sense vot. Els estatuts preveuen la garantia de paritat homes-dones. Les principals funcions (entre d'altres) del Consell d'Administració són:
  - a) Vetllar pel compliment de l'objecte i les funcions del centre.
  - b) Exercir la direcció superior i el control del centre.
  - c) Aprovar inicialment la proposta de contracte programa.
  - d) Aprovar l'avantprojecte de pressupost, i també, si escau, el balanç, la memòria anual i els comptes dels exercicis econòmics.
  - e) Aprovar l'avantprojecte de programa anual d'actuació, d'inversions i de finançament.

El Consell d'Administració pot delegar funcions en la Comissió Executiva.

- La Comissió Executiva del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció és l'òrgan de decisió executiva i de seguiment del centre. El director o directora és nomenat pel Govern i és l'òrgan encarregat d'executar els acords del Consell d'Administració i de la Comissió Executiva.
  - a) Supervisar el funcionament general del centre i acordar les actuacions que corresponguin.
  - b) Coordinar l'activitat de gestió del centre i supervisar-ne el desenvolupament del programa d'actuació, d'inversions i de finançament.

- c) Deliberar sobre les qüestions de l'entitat i dels seus centres d'activitats, i adoptar els acords pertinents.
- d) Aprovar la plantilla de personal i el seu règim retributiu, dins els límits establerts legalment.
- e) Ratificar els contractes i els convenis d'una quantia superior a 100.000 euros.
- f) Preparar els acords del Consell d'Administració, si escau.
- g) Retre comptes al Consell d'Administració.
- h) Complir les altres funcions que el Consell d'Administració li delegui.

La Comissió Executiva pot delegar funcions al director o directora.

- El director dirigeix i representa l'empresa, i és l'encarregat d'executar els acords del Consell d'Administració i de la Comissió Executiva. Les diferents direccions que comanda el director o directora general fan referència a competències derivades del FOI. El CIRE disposa d'una direcció encarregada de la formació i la inserció i una altra del treball. La resta de direccions tenen funcions administratives o tècniques transversals a les altres: economicofinancera, personal, comercial, i tècnica, que inclou la prevenció de riscos laborals, la qualitat i la nutrició i la seguretat alimentària per a l'activitat relacionada amb aliments.

Els òrgans d'assessorament i participació del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció són:

- a) El Consell Assessor. Constituït el 2004 com a òrgan de participació, assessorament i informació entre les administracions competents i els representants de les organitzacions empresarials, sindicals i altres entitats interessades en matèria de reinserció. Agrupa les institucions més representatives de Catalunya del món empresarial, sindical i de les entitats associatives del món local com són: PIMEC, Foment del Treball Nacional, FEPIME, el Consell General de Cambres Oficials de Comerç, Indústria i Navegació de Catalunya, CCOO, UGT, l'Associació Catalana de Municipis i la Federació Catalana de Municipis. A banda, també hi estan representats els departaments de Justícia, d'Empresa i Ocupació i d'Economia i Coneixement.
- b) Altres òrgans consultius o taules sectorials en matèria d'inserció sociolaboral que creï el Consell d'Administració.

6. Marc legal

El treball és un element clau en el sistema penitenciari espanyol i català. Les mesures privatives de llibertat no responen a un model de justícia punitiva. La Constitució espanyola ja preveu que aquestes mesures estan dissenyades amb l'objectiu que l'intern assoleixi els coneixements i les eines que li permetin accedir a la societat i al mercat laboral, i tota la regulació del medi penitenciari estableix que el treball, com a element normalitzador i socialitzador, és bàsic per a la reinserció.

6.1. La Constitució Espanyola de 1978

L'article 25.2 de la Constitució estableix que «Les penes privatives de llibertat i les mesures de seguretat han de restar orientades envers la reeducació i la reinserció social i no poden consistir en treballs forçats». Aquest article forma part del capítol segon: Drets i llibertats. El condemnat a pena, concreta el text, ha de gaudir dels mateixos drets fonamentals que la resta de ciutadans llevat dels que estiguin expressament limitats per la mateixa condemna o les lleis penitenciàries. Expressa també que tenen dret a un treball remunerat i als beneficis corresponents a la Seguretat Social.

6.2. L'Estatut d'autonomia i la transferència de competències en matèria penitenciària

L'article 168.1 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya atribueix a la Generalitat la competència executiva en matèria penitenciària, que exerceix des de l'1 de gener de 1984 d'una manera efectiva, una vegada transferits els mitjans i els serveis penitenciaris pel Reial decret 3482/1983, de 28 de desembre.

6.3. Llei orgànica 1/1979, de 26 de setembre, general penitenciària

L'article 1 del títol preliminar de la Llei orgànica 1/1979 estableix el següent: «Les institucions penitenciàries que regula aquesta Llei tenen com a fi primordial la reeducació i la reinserció social dels sentenciats a penes i mesures penals privatives de llibertat, així com la retenció i custòdia de detinguts, presos i penats.»

L'article 26 preveu que «el treball es considera un dret i un deure de l'intern, i és un element fonamental del tractament». A més, entre altres qüestions, concreta que el treball no s'ha d'aplicar com a mesura correctora, que no ha de tenir caràcter aflictiu, ni ha d'atemptar contra la dignitat de l'intern, que s'ha d'organitzar atenent les aptituds i qualificacions dels interns i que «ha de tenir caràcter formatiu, creador o conservador d'hàbits laborals, productiu o terapèutic, amb la finalitat de preparar els interns per a les condicions normals del treball lliure».

La Llei preveu a l'article 29, com a excepció a l'obligació de treballar, els sotmesos a tractament mèdic (fins al moment d'assolir l'alta), les dones embarassades, els que pateixin incapacitat permanent, els més grans de 65 anys i els que cobrin pensió de jubilació.

6.4. El naixement del CIRE: Llei 5/1989, de 12 de maig

Per poder satisfer l'objectiu del dret al treball dels interns en establiments penitenciaris de Catalunya, es va crear, mitjançant la Llei 5/1989, de 12 de maig, el Centre d'Iniciatives per a la Reinserció, una empresa pública amb la naturalesa d'entitat de dret públic sotmesa al dret privat com a fórmula organitzativa més idònia per dur a terme aquest objectiu.

6.5. Nova llei CIRE: Llei 23/2009, de 23 de desembre

La nova llei CIRE neix com a conseqüència dels recents canvis organitzatius i estructurals dels centres penitenciaris i educatius, l'augment i canvis de la població penitenciària, la constant creixent demanda de llocs de treball, la necessitat de crear nous i millors itineraris FOI (formació, ocupació i inserció) i la necessitat d'afrontar nous reptes i de continuar creixent i poder donar noves respostes amb les eines més

adequades. Era necessari, doncs, un nou marc que permetés crear els vincles comercials i millorar la presència en el teixit empresarial i a les administracions, per tal d'assolir millor i més ràpidament els objectius marcats.

La nova llei preveu que cal potenciar les activitats industrials i comercials relacionades amb el treball penitenciari i comptar amb el Centre d'Iniciatives per a la Reinserció, com a mitjà propi i servei tècnic de l'Administració de la Generalitat, dels ens locals i del sector públic, i per escometre treballs d'aquestes administracions per mitjà dels encàrrecs corresponents. Alhora, la Llei disposa que el Govern pot crear una societat de capital íntegrament públic sotmesa a l'ordenament privat com a instrument per poder mantenir i consolidar el treball en els àmbits penitenciari i de justícia juvenil en el tràfic econòmic privat. És a dir, es preveu la creació d'un CIRE adreçat a l'àmbit públic, al qual dóna servei mitjançant la fórmula de l'encàrrec, i un altre CIRE per donar resposta a l'empresa privada. El nou marc legal ha d'aportar agilitat i facilitar l'obtenció dels compromisos, acords i recursos necessaris per assolir l'encàrrec del CIRE en condicions òptimes. La Llei incorpora noves funcions com la gestió de la formació professional per a l'ocupació i la gestió de la inserció laboral, i amplia l'àmbit d'actuació als centres educatius de justícia juvenil.

6.5.1. Decret 210/2013, de 30 de juliol, d'aprovació dels Estatuts del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció

La disposició final primera de la Llei 23/2009, de 23 de desembre, estableix que el Govern, a proposta del conseller o consellera del departament competent en matèria d'execució penal, ha d'aprovar els nous estatuts del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció, que n'han de regular l'organització i el règim de funcionament.

Els Estatuts del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció que s'aproven mitjançant el Decret 210/2013, de 30 de juliol, tenen per objecte regular l'organització i el règim de funcionament de l'empresa perquè esdevingui un instrument àgil i eficaç per al compliment dels fins que té encomanats.

Aquests Estatuts s'estructuren en tres capítols: un primer capítol, de disposicions generals; un segon capítol, que en defineix l'estructura i l'organització, i un tercer capítol, que en determina el règim jurídic, de personal, econòmic, de recursos i de contractació del sector públic; tots tres capítols es despleguen en vint-i-quatre articles.

6.6. Decret 329/2006, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya

Aquest Reglament també incideix en la reinserció i el treball, concretament al capítol IV (articles 107-109), i estableix el següent:

- La planificació, organització, gestió i direcció del treball penitenciari, de la formació ocupacional i de la inserció sociolaboral correspon al CIRE, el qual s'ha de configurar en cada centre penitenciari com una unitat de servei, amb entitat pròpia i representació al Consell de Direcció i a la Junta de Tractament.
- Per planificar, organitzar i executar les funcions i competències, el Centre d'Iniciatives per a la Reinserció ha de coordinar-se, mitjançant els seus representants, amb els òrgans unipersonals superiors dels centres penitenciaris.

- El treball, com a dret i deure dels interns, s'ha de configurar com un element fonamental del tractament. El Centre d'Iniciatives per a la Reinserció pot organitzar tallers productius, tant dins com fora dels centres penitenciaris.
- S'ha de vetllar perquè el treball sigui compatible amb la resta de programes i activitats existents i s'ha d'ajustar al model individualitzat de tractament i d'intervenció establert per a cada intern.
- La relació laboral entre el Centre d'Iniciatives per a la Reinserció i els interns dels centres penitenciaris ha de ser de caràcter especial, remunerada i regulada per la seva normativa específica, i s'ha de desenvolupar de conformitat amb les condicions laborals i de seguretat i higiene fixades per la legislació vigent.
- Correspon al CIRE desenvolupar activitats formatives i d'inserció per preparar professionalment els interns per poder cobrir les demandes del mercat laboral.
- Les programacions de totes les especialitats de la formació ocupacional s'han d'adaptar als certificats de professionalitat vigents en cada moment, per tal de fomentar l'aprenentatge dels coneixements professionals adequats per aconseguir la integració sociolaboral.
- Igualment, el CIRE ha de desenvolupar plans i projectes encaminats a la incorporació dels interns al món laboral, fora del centre penitenciari, sempre que ho permeti la situació penal, i n'ha de fer el seguiment i control corresponents.
- Als efectes esmentats, els professionals del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció han d'actuar degudament coordinats amb els òrgans i serveis del departament competent en matèria d'execució penal, en especial amb els dels centres i unitats de règim obert, i han de fomentar la col·laboració amb entitats, públiques o privades, que contribueixin a una inserció laboral efectiva.

A efectes reguladors, el Reglament també preveu al seus articles 116 i s. la possibilitat que el CIRE gestioni els serveis d'economat, alimentació i cafeteria com a tallers productius FOI.

6.7. Relació laboral especial penitenciària

Al Reial decret 782/2001, de 6 de juliol, pel qual es regula la relació laboral de caràcter especial dels penats que facin activitats laborals en tallers penitenciaris i la protecció de Seguretat Social dels sotmesos a penes de treball en benefici de la comunitat, modificat pel Reial decret 2131/2008, de 26 de desembre, es regula la relació laboral existent entre l'Organisme Autònom del Treball Penitenciari i Formació per a la Feina o òrgan autonòmic equivalent (l'únic cas a l'Estat espanyol és el CIRE) i els treballadors interns que desenvolupen la seva activitat als tallers productius. El Reial decret exclou de l'àmbit d'actuació les activitats que els interns de règim obert desenvolupen per a empresaris que resten regulades per la legislació laboral comuna.

L'article 4 estableix: «La finalitat essencial del treball és la preparació per a la futura inserció laboral de l'intern, raó per la qual s'ha de connectar amb els programes de formació professional ocupacional que es desenvolupin als centres penitenciaris, tant a efectes de millorar-ne les capacitats per al posterior compliment d'un lloc de treball als tallers productius, com per a la futura incorporació laboral quan accedeixin a la llibertat.»

7. El model FOI (formació, ocupació, inserció)

7.1. La formació

L'article 109.1 del Decret 329/2006, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya, estableix que «correspon al Centre d'Iniciatives per a la Reinserció desenvolupar activitats formatives i d'inserció encaminades a preparar professionalment els interns per poder cobrir les demandes del món laboral» i que les programacions didàctiques han d'adaptar-se als certificats de professionalitat.

El CIRE ofereix dos tipus de formacions. D'una banda, en col·laboració amb empreses especialitzades, es dona als alumnes una formació lligada a l'activitat del mateix CIRE (vinculada, per tant, a sectors com la confecció industrial, el servei d'alimentació o l'àmbit forestal, la prevenció de riscos, homologacions de carretoners, etc.). De l'altra, els professionals de formació que treballen per al CIRE ofereixen una formació en oficis als interns dels centres penitenciaris amb la vista posada a incrementar les seves possibilitats de reinserció en un futur. Des del desembre de 2016 han passat formalment al CIRE els monitors de formació que fins al moment tenien una dependència orgànica del Departament de Justícia.

Certament, el treball qualificat no es pot desvincular d'una formació per al treball. La formació del CIRE és concebuda com a professional, pràctica, útil i adaptada. La formació és majoritàriament prèvia a la incorporació a la feina, tot i que també hi ha programes de formació que es realitzen mentre l'intern està ocupat per garantir-ne l'aprofundiment i la millora. La formació del CIRE és també certificada i homologada.

L'any 2015, es va signar un acord marc de col·laboració entre el Servei Públic d'Ocupació de Catalunya (SOC) i el CIRE per desenvolupar diversos projectes de formació professional per a l'ocupació, borsa de treball i orientació laboral, tant per a persones menors com per a més grans de 25 anys privades de llibertat o sotmeses a mesures alternatives i ateses pel Departament de Justícia. Per poder-los desenvolupar, els projectes reben el cofinançament de fons europeus.

En aquest sentit, un dels objectius estratègics del CIRE és la implementació i desenvolupament d'un projecte de certificats de professionalitat basat en el reconeixement de la formació professional per a l'ocupació impartida als centres, amb la finalitat de certificar i acreditar les competències professionals dels alumnes.

Aquest model de formació professional per a l'ocupació ha de permetre millorar els continguts dels programes, adaptant-los a les necessitats del mercat laboral actual i al treball penitenciari. D'altra banda, aquesta formació ha de tenir el reconeixement per part del teixit productiu català perquè la formació impartida esdevingui un instrument real de reinserció sociolaboral.

Evolució de les persones recluses en programes de rehabilitació i reinserció

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Persones formades	3.804	3.390	3.338	2.886	3.095	3.013

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Nombre de cursos	295	213	209	235	252	232

Dades estadístiques publicades al web del CIRE

<http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/cire/>

7.2. L'ocupació

El treball a les presons és un dret fonamental i un element essencial del tractament penitenciari. Al *Libro Blanco: El trabajo en las prisiones europeas* (2006) es defineix què s'entén per treball penitenciari: «Entendemos por trabajo penitenciario la actividad laboral realizada por las personas sometidas a medidas privativas de libertad, de forma remunerada [...] con el objetivo final de la futura reinserción social de los reclusos que la desarrollan.» El treball està íntimament relacionat amb altres aspectes (educatius, formatius, de tractament...) i ha de formar part d'un procés integral de reinserció laboral i social, adaptat a les limitacions i capacitats dels interns.

- El treball que té com a objectiu principal la reinserció està orientat a aconseguir un seguit d'objectius:
- el coneixement de l'ofici, la maquinària i tècniques de treball;
- l'adquisició d'hàbits i disciplina laboral;
- la interiorització de valors com el treball en equip, respecte a les jerarquies, responsabilitat, autocontrol, entre d'altres;
- treballar conceptes com la productivitat, la promoció professional i apreciar el valor econòmic i social d'un producte o servei;
- conèixer i compartir espais de treball comuns;
- millorar l'autoestima i la motivació que reverteix positivament en la participació d'altres activitats o àmbits de la presó;
- disminuir la sensació de patiment inherent a la manca de llibertat;
- interioritzar el rol de treballador per damunt del d'intern.

A banda dels principals beneficis del treball com a element socialitzador, el treball és també considerat un factor clau de pacificació; és a dir, de la «pau social» als centres, ja que el treball en aquest sentit permet el següent:

- Els interns estan més ocupats i això minimitza el risc de conflictes.
- La remuneració facilita l'adquisició de productes que fan la vida més còmoda.
- La remuneració permet col·laborar amb les càrregues familiars.
- La remuneració permet el pagament d'indemnitzacions i responsabilitats civils, etc.

El CIRE desenvolupa tallers orientats a la producció pròpia: confecció, fusteria, serralleria, i d'altres tallers de producció són per encàrrec d'empreses privades: muntatges, manipulats, etc. Aquests són presents a tots els centres penitenciaris i educatius. Des del 2007 existeixen els tallers de serveis que, a banda de la seva funció resocialitzadora i educativa, procuren serveis a la Direcció General de Serveis Penitenciaris (alimentació, bugaderia i economat). Les antigues destinacions, que eren activitats laborals que exercien els interns a canvi de contraprestacions econòmiques o

de tractament, s'han regularitzat com a serveis auxiliars; regularitzant-ne el sou i aportant protecció mutual i cotització a la Seguretat Social. Els tallers de serveis són a tots els centres penitenciaris i centres oberts. El CIRE també dona ocupació a interns en situació de semilibertat (obres, trasllats, neteges forestals, etc.) a través dels serveis exteriors. Els interns dels tallers productius i de serveis exerceixen la seva activitat en el marc de la relació laboral especial penitenciària.

Amb les tres vessants (producció, serveis interiors i serveis exteriors que es desenvoluparan més endavant), el CIRE ocupa gairebé la meitat de la població penitenciària, una mitjana de 4.017 interns treballadors dels centres penitenciaris i educatius catalans el 2015.

Evulció de la població penitenciària últim dia de l'any

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Població penitenciària	10.520	10.513	10.062	9.818	9.294	8.810

Dades estadístiques publicades al web del Departament

http://justicia.gencat.cat/ca/departament/Estadistiques/serveis_penitenciaris/

Evulció de les persones recluses en programes de rehabilitació i reinserció

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Persones ocupades	3.902	3.738	3.727	3.764	4.011	4.107

Dades estadístiques publicades al web del CIRE

<http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/cire/>

7.2.1. Tallers productius

Els tallers productius són la primera activitat laboral del CIRE i la més antiga, engegats al seu dia per l'antiga Secció de Treball i Formació Professional de la Direcció General de Serveis Penitenciaris i de Rehabilitació, quan encara no existia el CIRE. El CIRE disposa d'aproximadament 60.000 m² d'instal·lacions arreu del territori català on els interns treballen en activitats com ara manipulats i muntatges industrials, confecció, manipulats, fusteria, serralleria o impremta.

Tallers de producció als centres penitenciaris i educatius de Catalunya (setembre 2016)														
Tallers	Homes	Dones	Joves	Quatre Camins	Brians 1	Brians 2	Ponent	Taller Ext. Raïmat	Mas Enric	Puig de les Basses	Lledoners	CE Segre	CE Can Lluçà	CE l'Alzina
Serveis generals	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x			
Impremta	x						x					x		
fusteria+palets								x						
Manipulats	x	x			x	x	x			x	x			x
Confecció	x			x		x	x							
Cartonatge								x						
Serralleria								x						
Lots higiènics														
Muntatge	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	
Caixes fusta								x						
Made in CIRE				x										

El treball productiu també té lloc als tallers exteriors, com el de Raïmat, on diàriament es desplacen interns en semilibertat (aquesta iniciativa és única a l'Estat espanyol).

Als tallers productius treballaven el 2015 2.096 persones de centres penitenciaris i 17 de centres educatius.

El CIRE ha fet una aposta per la qualitat i l'any 2009 va obtenir el primer certificat ISO 9001:2008, en el qual la disminució del temps no productiu i la satisfacció per part dels clients han estat factors clau. El 2015 CIRE té certificats amb aquesta norma als tallers dels centres penitenciaris de Quatre Camins, Brians 2 i Lledoners.

Producció als programes de reinserció i rehabilitació del CIRE

Unitats de productes elaborats als tallers

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Productes d'impremta	62.035.000	78.885.000	94.123.000	115.142.000	120.767.000	19.643.010
Productes de confecció	573.000	547.670	505.790	572.753	624.400	1.278.199
Productes de serralleria, fusteria, cartonatge i palets	1.993.414	2.302.355	1.677.082	2.203.062	2.103.528	3.012.354
Productes de fleca, manipulació i muntatge	193.717.606	140.436.229	116.571.700	169.716.400	166.330.700	234.339.695
Total de productes elaborats	258.319.020	222.171.254	212.877.572	287.634.215	289.825.628	258.273.258

Dades estadístiques publicades al web del CIRE
<http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/cire/>

7.2.2. Made in CIRE

L'any 2004 neix la marca Made in CIRE, per donar a conèixer els productes fets pels interns als tallers productius dels centres penitenciaris de Catalunya, en una línia de disseny i fabricació pròpia de l'empresa. Les creacions es produeixen als tallers del CIRE i, d'aquesta manera, es dona un valor afegit i un prestigi al treball productiu dels interns, perquè mostra a la societat les capacitats i habilitats que han adquirit. Els productes Made in CIRE són un aparador per donar a conèixer la feina dels interns i aconseguir més encàrrecs públics i privats que permetin assolir l'objectiu final, el FOI. Des del 2016 es poden adquirir a través de la pàgina web www.madeincire.cat.

7.2.3 Tallers de serveis

L'article 116 del Decret 329/2006, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya, estableix que els serveis d'economat, de cuina i de cafeteria poden ser gestionats mitjançant tres fórmules:

- pel departament competent en matèria d'execució penal,
- per entitats d'iniciativa social o mercantil adjudicatàries per contracte administratiu de serveis,
- pel CIRE, mitjançant la fórmula de taller productiu.

A partir d'aquest article, la Direcció General de Serveis Penitenciaris ha fet diferents encàrrecs al CIRE des de l'any 2008, la qual cosa ha creat una nova via per ocupar els interns en serveis altament demandats pel mercat laboral i fonamentals per al bon funcionament dels centres penitenciaris com són la cuina, la bugaderia, la botiga i els serveis auxiliars.

7.2.3.1. Alimentació

En un primer moment, atès que el CIRE no tenia experiència en el sector de la restauració col·lectiva, s'opta per un model de transició combinat amb empreses

operadores del sector. Durant aquests anys el personal del CIRE es forma i no és fins al 2012 que la Direcció General de Serveis Penitenciaris li encarrega la gestió de la primera cuina de manera integral, Ponent. Es publiquen licitacions de matèria primera per donar resposta al compliment legal per les compres de matèria primera. El 2013 s'inicia la gestió de la cuina i cafeteria del CP de Dones de Barcelona i s'assumeix també la cafeteria i menjador de funcionaris del CP Ponent que fins al moment havia estat gestionat pel mateix centre en règim d'autogestió. La cafeteria passa a convertir-se en un taller productiu que dóna ocupació a interns que amb els següents encàrrecs adoptarà aquest mateix model. Però no és fins al 2014 que el model pren embranzida i a l'abril el CIRE assumeix la gestió del CP de Joves, al juny, la posada en marxa de Puig de les Basses i al novembre dobla el nombre de pensions diàries amb Brians 2. El 2015 s'integren al model Quatre Camins i el nou centre de Mas d'Enric, i el 2016, Lledoners. Amb l'assumpció de Brians 2 el CIRE incorpora a la seva estructura de personal laboral personal qualificat del sector per donar una resposta professional als nous reptes plantejats ara que el CIRE té un registre sanitari de restauració.

El model es caracteritza per la seguretat, la qualitat i la professionalització. L'encàrrec de gestió preveu una alimentació sana i equilibrada per als interns i presumeix, en tot moment, d'higiene i salubritat (tot això previst a l'art. 21 de la LOGP i l'art. 226 del Reial decret 190/1996, de 9 de febrer, pel qual s'aprova el Reglament Penitenciari estatal). Això fa que els professionals i els interns estiguin en constant formació. Els interns treballadors disposen d'un itinerari laboral validat per una entitat acreditada on els millors perfils poden obtenir una titulació per mitjà d'un examen. Disposen de formació inicial, formació en l'ocupació mitjançant càpsules formatives i una formació d'aprofundiment que, una vegada superada, pot donar peu a l'acreditació. Els professionals reben formació continuada cada any i poden actualitzar els seus coneixements de seguretat alimentària o nutrició.

7.2.3.2. Botiga

A l'empara del mateix article 116 del ROFSEP, la Direcció General de Serveis Penitenciaris, antiga Secretaria de Serveis Penitenciaris, Rehabilitació i Justícia Juvenil, encarrega per primera vegada al CIRE el servei d'economat (botiga) el 2008. S'aposta per un model tecnològic alineat amb els requeriments de seguretat dels centres penitenciaris amb l'objectiu primordial de donar el mateix servei a tots els interns (preus i qualitat) de tots els centres. S'eliminen els diners de curs legal, i s'implementa l'ús d'un mitjà electromagnètic de pagament (Article 117 ROFSEP). Es dota de màquines expenedores que amplien el servei ofertat per les finestretes i igualen els preus i serveis atès que no depenen de la persona que serveix. Les botigues es doten de terminals punts de venda, lectors de codis de barres i impressores de tiquets interconnectades a un servidor a través d'un software. Per primera vegada les compres estan informatitzades i controlades en línia, el preu no es pot modificar i el comprador rep un comprovant, el tiquet, la qual cosa respecta per primera vegada els seus drets com a consumidor. El 2010 s'inicia el procés d'eliminació de la targeta telefònica i el CIRE passa a contribuir al desenvolupament tecnològic del sistema de pins telefònics.

En aquest model CIRE col·labora amb una empresa del sector dels expenedors que aporta la inversió en màquines expenedores, equipaments i programari de gestió i fa

les compres. El taller productiu del servei de botiga té interns que treballen al magatzem central, com a gestors d'estocs i carretoners, i d'altres que fan funcions de botiguer. Se'ls forma com a auxiliars de botiga i en el manteniment preventiu i correctiu dels expenedors. El CIRE percep de l'empresa un cànon que reverteix íntegrament en el pagament de llocs de treball. A banda de ser un taller de formació i ocupació, permet una homologació dels productes i preus als centres on s'opera amb aquesta fórmula.

Així mateix, el CIRE és, també, per llei (disposició addicional 7a 2 de la Llei 13/1998, de 4 de maig, d'ordenació del mercat de tabacs i normativa tributària), expenedoria de tabac des de l'any 1998, tot i que no va començar a exercir aquesta potestat fins que va assolir la gestió de les botigues. Els beneficis de la compravenda del tabac es destinen íntegrament al pagament de destinacions convertides en serveis auxiliars en virtut del que preveu el Reial decret 1199/1999, de 9 de juliol, pel qual es desenvolupa la Llei 13/1998, art. 33.5.a 2a) «Todos los beneficios de la venta redundarán en líneas de actuación que contribuyan a la reinserción de los internos de acuerdo con la normativa vigente.»

El 2016 la gestió de botigues de CIRE abasta els centres Brians 1, Brians 2, de Joves, Quatre Camins, Lledoners, de Dones de Barcelona, Puig de les Basses, Ponent i Mas d'Enric amb un total de 84 punts de venda, 175 màquines de cafè, 294 de begudes, 28 de sòlids (per les zones de funcionaris) i 86 de tabac.

7.2.3.3. Bugaderia

Amb la mateixa fórmula, encàrrec de gestió, el CIRE presta de manera centralitzada els serveis de bugaderia dels centre de Brians 2, de Joves, Lledoners, Puig de les Basses i Mas d'Enric, que renten la roba dels interns i tenen repartida la roba plana de la resta de centres. Les empreses proveïdores de la maquinària i de productes de neteja fan la formació necessària en l'ús dels equips i empreses especialitzades imparteixen cursos anuals d'auxiliar de bugaderia.

7.2.3.4. Serveis auxiliars

Els serveis auxiliars (regularització dels llocs de treball corresponents a manteniment, jardineria, perruqueria, neteja, etc.) han suposat un autèntic revulsiu en el sistema penitenciari català. Els interns que treballaven a les antigues destinacions no percebien un sou, només alguna gratificació pecuniària o un benefici de tractament. Ara són llocs de treball regularitzats: els interns reben una formació específica i de riscos laborals, es vetlla per la seva seguretat en el treball dotant-los d'eines i equips de protecció individual. A més, treballen en el marc de la relació laboral especial que els permet percebre un sou i els beneficis derivats de l'afiliació a la Seguretat Social i la protecció mutual.

Els serveis auxiliars es financen mitjançant els guanys econòmics que generen les altres activitats (alimentació, botiga i bugaderia) una vegada descomptades les despeses del personal professional a càrrec i d'altres com a conseqüència de la gestió.

El serveis interiors (alimentació, botiga, bugaderia i serveis auxiliars) han suposat una nova manera de capacitar i ocupar els interns en oficis altament requerits pel mercat laboral, i han ocupat una mitjana de 1.952 persones durant l'any 2015.

Tallers de serveis als centres penitenciaris i educatius de Catalunya (setembre 2016)														
Tallers	Homes	Dones	Joves	Quatre Camins	Brians 1	Brians 2	Ponent	Taller Ext. Raïmat	Mas Enric	Puig de les Basses	Lledoners	CE Segre	CE Can Lluçà	CE l'Alzina
Alimentació cuina		x	x	x		x	x	punt de servei	x	x	x			
Alimentació fleca	x		x	x	x	x	x		x	x	x			
Botiga		x	x	x	x	x	x	punt de servei	x	x	x			
Bugaderia		x	x			x			x	x	x			
Serveis Auxiliars	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x			

7.2.4. Serveis exteriors

L'article 109.4 del Decret 329/2006, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya, preveu que el CIRE «ha de desenvolupar plans i projectes encaminats a la incorporació dels interns al món laboral, fora del centre penitenciar, sempre que ho permeti la situació penal, i n'ha de fer el seguiment i control corresponents».

Aquest article del Reglament obre la porta al fet que els interns que es troben en condicions de semilibertat tinguin l'oportunitat de desenvolupar una feina a l'exterior en oficis demandats pel mercat laboral.

Així, el CIRE rep encàrrecs de l'Administració per fer trasllats, obres o condicionament d'espais naturals per a centres d'atenció primària o escoles d'educació primària, entre d'altres, i encarrega a les colles externes que els duguin a terme. Aquestes tasques són una etapa de transició abans d'incorporar-se a la realitat laboral normalitzada.

Els col·lectius que se'n beneficien són tercers graus, segons graus regulats per l'article 100.2, alliberats condicionals i altres en situació de semilibertat. La majoria d'aquests interns s'han format a dins dels centres, han estat ocupats en tallers productius o serveis i es troben en la fase final de la seva condemna.

Dur a terme aquests serveis exteriors permet que els interns:

- tinguin un contacte amb la realitat exterior (sensació de normalitat, desvinculació de la realitat del centre penitenciar);
- consolidin els hàbits i coneixements apresos.

L'any 2015 els serveis exteriors van ocupar una mitjana de 59 persones.

Per la seva banda, l'article 1.2 del Reial decret 782/2001, de 6 de juliol, que regula la relació laboral especial penitenciària, exclou del seu àmbit d'aplicació la relació laboral dels interns en règim obert, els quals se sotmeten a un sistema de contractació ordinària amb empresaris que ha de regular la legislació laboral comuna. Els interns que treballen en plans i tallers d'ocupació dins o fora dels centres penitenciaris, com

aquells contractats per empreses ordinàries, tenen una relació laboral amb empreses, les quals són responsables de satisfer totes les obligacions empresarials que es derivin del contracte de treball.

7.3. La inserció

El cicle –que comença amb la formació i l'ocupació– no s'entén sense un equip tècnic encarregat de buscar constantment recursos per facilitar la tornada al circuit laboral normalitzat, la inserció.

L'equip d'inserció del CIRE elabora un diagnòstic personalitzat de cada usuari per millorar les seves possibilitats d'inserció sociolaboral i s'encarrega de gestionar els recursos disponibles per aconseguir els seus objectius. S'ofereix la Borsa de treball (la primera d'aquestes característiques a tot l'Estat espanyol) dirigida tant als interns dels centres penitenciaris i educatius (en situació de semilibertat) com a les empreses. Els objectius de la Borsa són: donar accés a ocupacions de qualitat, optimitzar els processos de recerca i selecció de candidats desenvolupant solucions personalitzades i configurant itineraris de treball personalitzats adaptats a les necessitats de cada persona.

El servei que ofereix és integral:

- Anàlisi i descripció del lloc de treball: identificació dels factors d'èxit per al desenvolupament d'aquella feina en concret.
- Selecció per competències en una base de dades de més de 3.000 professionals especialitzats en diferents oficis.
- Tramitació i gestió de la documentació necessària per accedir a un lloc de treball.
- Formació a mida: adquisició de les competències tecnicoprofessionals necessàries per al lloc de treball i acreditació oficial de l'ofici.
- Assessorament per a la contractació de persones estrangeres: assessorament sobre la normativa vigent en matèria d'estrangeria als empresaris i treballadors (autoritzacions de treball per als penats, autoritzacions de residència i treball, autorització per a reagrupament familiar, sol·licituds de NIE, etc.).
- Adaptació al lloc de treball: millora contínua i productivitat.

L'any 2015 l'equip d'inserció del CIRE va atendre un total de 2.806 persones i va fer d'intermediari perquè 920 interns signessin un contracte de treball. Les ofertes laborals disposen d'un assessorament integral en matèria d'estrangeria.

Evolució de les persones recluses en programes de rehabilitació i reinserció

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Persones ateses	1.918	1.985	2.403	2.168	1.976	2.806
Persones inserides (contractes formalitzats)	983	887	777	769	753	920

Oferta de programes de reinserció i rehabilitació

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Itineraris d'integració laboral (Programa Reincorpora)	n.d.	29	29	39	50	538
Nombre de centres de treball	15	15	15	15	14	15

Dades estadístiques publicades al web del CIRE
<http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/cire/>

8. El programa de tractament FOI

Amb l'objectiu que l'encàrrec del CIRE es pugui dur a terme amb les màximes garanties i en termes d'eficiència i qualitat, la Direcció General de Serveis Penitenciaris, en col·laboració amb el CIRE, va començar a elaborar un programa de tractament, el Projecte de formació, ocupació i inserció dels serveis interiors dels centres penitenciaris. Aquest programa va néixer amb l'objectiu d'integrar l'activitat dels serveis interiors dins el centre penitenciar i introduir-hi millores:

Integració del FOI en el PIT (Programa individual de tractament dels interns).

- Creació d'un catàleg llocs de treball.
- Creació d'itineraris de formació, ocupació i inserció per a cada servei (dissenys de perfils i formació).
- Definició d'equips de coordinació (formats per professionals de Tractament, Règim i el CIRE).
- Definició de les funcions dels diferents operadors i agents que hi intervenen.
- Regulació de les prestacions amb una normativa comuna (homologació), especialment la que regula la relació laboral especial penitenciària.
- Creació d'una borsa de treball per donar resposta als serveis interiors.
- Creació d'una borsa de treball que doni resposta al mercat laboral normalitzat.
- Creació d'una comissió de seguiment del projecte FOI integrada per la Direcció General de Recursos i Règim Penitenciar i el CIRE.
- Certificació de la formació i aplicació de la normativa laboral vigent (Departament d'Educació i de Treball).
- Ocupació amb garanties, remuneració d'acord amb el salari mínim interprofessional i beneficis derivats de les cobertures de la Seguretat Social i la protecció mutual.

9. Debilitats i reptes

- Dificultat d'accés al mercat de treball.

Repte: Esdevenir una eina clau per connectar el teixit empresarial i les persones.

- Canvis als perfils professionals dels interns dels centres penitenciaris i educatius.

Repte: Adaptació a las noves necessitats de les persones.

- Les persones sota mesura judicial es troben en un alt risc d'exclusió social, especialment dones i joves.

Repte: Lluitar contra la discriminació i millorar la seva capacitat per trobar una feina amb actuacions *ad hoc*.

- La societat no valora l'aportació professional que poden fer les persones privades de llibertat a les empreses.
Repte: Sensibilitzar i difondre la realitat d'aquestes persones de difícil integració laboral i donar a conèixer el valor afegit que poden oferir socialment i laboralment.
- El concepte de responsabilitat social empresarial (RSE) s'entén com una obligació per complir la llei.
Repte: Concebre la RSE com un compromís social que faciliti segones oportunitats reals a les persones privades de llibertat.
- Coresponsabilitat amb les empreses del Tercer Sector que treballen per col·lectius desfavorits o en risc d'exclusió social.
Repte: Establir fórmules de col·laboració amb empreses del Tercer Sector.
- Feblesa de l'entesa i col·laboració entre el personal del CIRE i el de la resta de personal dels centres penitenciaris i educatius.
Repte: Establir vincles i sinèrgies que afavoreixin el coneixement mutu i la cultura de treball en equip.

Punts clau

L'activitat del CIRE va molt més enllà del treball penitenciar. És un model adaptat i integrat sota el trinomi FOI (formació, ocupació i inserció). Es persegueix la seguretat jurídica, el compliment dels drets fonamentals dels interns i la qualitat. És imprescindible la creació de sinèrgies amb el món empresarial i amb la resta de professionals de l'execució penal.

Bibliografia

Libro blanco. El trabajo en las prisiones europeas. Organización y gestión de los talleres penitenciarios. (2006). CIRE, Talleres de Imprenta del CIRE.

Buenas prácticas para la inserción en justicia juvenil. El trabajo como herramienta de inserción (2007). CIRE, Talleres de imprenta del CIRE.

Constitució Espanyola, de 27 de desembre de 1978. *Boletín Oficial del Estado* (29 desembre de 1978).

Estatut d'autonomia de Catalunya, aprovat per la Llei orgànica 6/2006, 19 de juliol. Publicat en català, en aranès i en castellà al *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (de 20 de juliol de 2006) núm. 4680. Publicat en castellà al *Boletín Oficial del Estado* (de 20 de juliol de 2006) núm. 172.

Real decreto 3482/1983, del 28 de diciembre, sobre traspasos de servicios del Estado a la Generalidad de Cataluña en materia de Administración penitenciaria. *Boletín Oficial del Estado* (20 de febrer de 1984) núm. 43.

Llei orgànica 1/1979, de 26 de setembre, general penitenciària. *Boletín Oficial del Estado* (5 d'octubre de 1979) núm. 239. [traducció en català a LexCat. Normativa en català.]

Llei 23/2009, de 23 de desembre, del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció que modifica la Llei 5/1989, de 12 de maig, de creació del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (30 de desembre de 2009) núm. 5536.

Decret 329/2006, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament d'organització i funcionament dels serveis d'execució penal a Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (7 de setembre de 2006) núm. 4714.

Llei 13/1998, de 4 de maig, d'ordenació del mercat de tabacs i normativa tributària. *Boletín Oficial del Estado* [suplement número 1 en llengua catalana de 20 de maig de 1998].

Reial decret 782/2001, de 6 de juliol, pel qual es regula la relació laboral de caràcter especial dels penats que facin activitats laborals en tallers penitenciaris i la protecció de Seguretat Social dels sotmesos a penes de treball en benefici de la comunitat, modificat pel Reial decret 2131/2008, de 26 de desembre. *Boletín Oficial del Estado* (de 7 de juliol de 2001) núm. 162 [suplement número 12 en llengua catalana d'1 d'agost de 2001].